

A törvény igazsága 6. adása 2014.03.12. Pacsirta Rádió Bp. XI. Lágymányosi utca 14/B. 15 óra

Jó napot kíván a hallgatónak K. Gy. A törvény igazsága hatodszor jelentkezik. Ma is két vendégünk lesz, két jogász-kolléga és jogtanár szerző: Dr. Somody Bernadette és Dr. Bencze Mátyás. Kollégák: köszöntelek benneteket, a hallgató nevében is. Somody tanárnő itt van a stúdióban, Bencze tanár úr Debrecenben hívható telefonon: reméljük műszaki gond nélkül tudunk beszélgetni. Jól halljuk most egymást? Akkor kezdünk: a mai adás témája a jog. Bizonyára életszerűen megjelenik benne a címünk: a törvény igazsága. Ehhez veretes jogi tartalom is dukál. Bevezetőként és mottóként az Unió fő küldetésének, továbbá Alapjogi Chartájának pár sorát ismertetem. Jó lehet ez arra is, hogy tisztán lássuk: mik azok az elvek, értékek és mércék, amelyeket a hazai aktuál-politika nem kedvel, ám náluk jobbat nem kínál, sőt tőlü(n)k idegen praktikákat, állami és jogi módszereket honosítana meg féltájszai lélekkel, s keleti széljárással.

Idézet, uniós alapértékek, alapszerződés 2. cikke: Az unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban: a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában. Kitérünk majd ezekre: vajon mennyire és mennyiben veszi ezeket itthon komolyan a mindenkori államhatalom?

Az Unió Alapjogi Chartája preambuluma kivonata ez: Szellemi és erkölcsi öröksége tudatában az Unió az emberi méltóság, a szabadság, az egyenlőség és a szolidaritás oszthatatlan és egyetemes értékein alapul, a demokrácia és a jogállamiság elveire támaszkodik. Tevékenységei középpontjába az egyént állítja, létrehozva az uniós polgárság intézményét és megteremtve a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget. ...Az Unió... biztosítja a személyek, a szolgáltatások, az áruk és a tőke szabad mozgását, valamint a letelepedés szabadságát. Ennek érdekében a társadalmi változások, a társadalmi haladás, valamint a tudományos és technológiai fejlődés fényében szükséges az alapvető jogok megerősítése e jogoknak egy chartában való kinyilvánítása útján. Nem méltatás a megjegyzésem, hanem egy kérdés, amely visszhangzik: nekünk vajon 1000 éve a Nyugat és a Kelet mezsgyéjén /ha nem is Európa közepén, de mégsem a perifériáján/ adódnék más, jobb (egér)út ezeknél? Netán az önként vállalt, közös elvek a hibásak, avagy azok élő gyakorlatát széthúzás, önérdék, gőgösség, választási megfontolás, nacionalizmus és protekciónizmus, azaz provincializmus gátolja?

Talán ez utóbbiak, s nem is csak itthon. Nem mentség, hogy mások is kacsingatnak kifelé. Mint volt régen a kacsingatós Lenin-pénztárca: most talán más kér oroszul sanda szemkontaktust. Tehát alapvető jog és a mindenféle jognak a jogvédő rendszere a főmenü: érthetően, nem középiskolás fokon. Somody drnő az alapjogok jeles kutatója, Bencze dr. a jogalkalmazás, a bírósági gyakorlat igényes elemzője, egykorvult bíró. De jure és de facto is találkozunk tehát: felvillantva, hogy amihez jogunk van, vajon igazán közünk is van-e hozzá?! Egyszerűbben: ez volna a papírforma, ez meg itt annak élő valósága?!

Vendégeink bemutatása munkáik egy-egy gondolatával kezdődik. Somody tanárnő társszerzői munkájában készült tankönyv az elején Arisztotelészt idézi: „az igazságtalan törvények jogtalanok”. Máig ható nagy dilemma: megbeszéljük! Bencze tanár úrtól is egy röpke gondolat: „...a bírói kar nem minden esetben döntött optimálisan, sok esetben a jogi érvek helyett más szempontok játszhattak szerepet a döntések meghozatalakor”. Megerősítem ügyvédként: van ilyen. Hallgatóink tehát ma - index nélkül - jogtanórát kaphatnak alkotmányos jogi alapokból, és azok, továbbá más kázusok jogvítás megoldásaiból.

Bemutakozást kérnék Tőletek, egy CV-nyi terjedelemben. A hallgatót bizonyára érdekli, hogy a személyes adatokon kívül mit szoktatok kiemelni magatokról: mi a főprofilotok, milyen közéleti aktivitást folytattok, s pl. mennyire vagytok túlterhelt oktatók, majd szigorú vizsgáztatók? Talán az legyen a végpont, hogy legutóbb mit alkottatok, és min dolgoztok jelenleg. Bencze dr. szólhatna a friss aberdeen-i élményekről, ottani jogi közállapotokról és szakmai tanulságokról is?!

Hallgassuk meg először Somody kolleginát: pályájáról, oktatói ethoszáról. Lehet a gondolat-füzér vége, hogy mi vitte őt az alapjogok közelébe, sőt kellős közepébe?!

A kérdés-csokor Bencze dr. esetében dettó: életút, pályakép, bírói, majd oktatói státusz, egyéb közéleti aktivitás, és fő munkák jelezése jelen és jövő időben? Most egy kis zenei betét következik, nagy klasszikus, sőt kultikus nóta, erejét mindenki érzi, nem csak az, aki látta a klipjét, mozi-változatát. A jogászoknak a hatalom természetéről még egy kicsit többet is mond: ez tehát a Pink Floyd-tól a Fal!!

Folytatódik a törvény igazsága Somody Bernadette és Bencze Mátyás kollégákkal. Nem jogászok állandó, néha gunyoros megjegyzése: igazságszolgáltatás a név, de rendszerint mégis csak jogszolgáltatás folyik. /Hofi megmondta, hogy az igazságból kivesszett az „i”./ Deák Ferencet is szokás idézni, hasonló dilemmával, szűkítéssel. Mi a valós helyzet, hogyan változott e téren a jogi szabályozás? Mit tart erről a korabeli AB, mi jellemzi a külhoni bíráskodást, végül mi a jó vagy rossz honi prognózis e vonatkozásban? 4 éve, kezdő rádiósként a lelkemre kötötték: én itt nem kérdezőbiztos vagyok, leszek, hanem aktív beszélgető társ. Ezért most sem csupán Titeket faggatlak erről, hanem tömören idézem egy korábbi „ökumenikus”, azaz több egyház közös szervezésében lezajlott jogi szakmai fórum előadás-részletét. Hazudni erkölcstelen, de en bloc jogilag nem tilos. A jogszerűség és a hitelesség sokszor nem esik egybe. Hasonló a helyzet a jog és az igazság fogalom-párjával is. Deák Ferencről idézik cinizmust sejtve (tévesen) ezt a mondatot: igazságot a mennyben szolgáltatnak, itt a Földön legfeljebb jogot. Létező a különbség, oka van. A modern időkben olykor elkülönül egymástól a jog és az igazság: növekszik a vádalku-típusú, közbülső, gyors „lerendezések” száma, amit a terjedő mediáció néha előmozdít, máskor elleplez.

Ez egy 1968-ban kiadott jogi kari tankönyv szerint: „A szocialista igazságosság elemei közül különös jelentősége van a tárgyi valóságot helyesen tükröző objektív igazság, később 'anyagi igazság, még később: sima igazság) megállapításának. A szocialista polgári eljárásjog kötelességévé teszi a bíróságnak, hogy aktív kezdeményező tevékenységet fejtsen ki a valóságos tényállás, a felek valódi jogai és egymáshoz való viszonya kiderítésére...A bíróságnak a bizonyítási teher alakulásától függetlenül hivatalból is törekednie kell arra, hogy az igazság kiderítését biztosító tényállás megállapításra kerüljön... A burzsoá polgári eljárásjogi tudomány lényegileg tagadja az objektív igazság polgári perbeli megállapíthatóságának lehetőségét, sőt egyes szélsőséges elméletek ezt nem is tekintik a bíróság feladatának. Az ilyen ítélet azután csak formailag lesz összhangban a valósággal, tehát csak az ún. alaki igazságot fogja szolgálni.

Megjegyzésem: lehet ugyan magasztos elveket, etikai posztulátumokat, hamis dogmákat tan-, és törvénykönyvekbe merevíteni. Lehet ezzel úgy tenni, mintha a jog elrendezte volna a bonyolult élet- és érdekviszonyok egészét: kiiktatta és kiosztotta volna a vitában állók mindegyikét, sőt magát a bírót is - ám az ideológiai kamu és a pótcselekvés visszaiüt. A tárgyi valóság, a hétköznapi érdek, az erőviszonyok különbözősége stb. megkerüli vagy kiköpi azt a regulát, amit akceptálni a jogeset érintetteinek nem áll érdekében. Miért tudhatná a közhatalom jobban ezt-azt, mint azok, akik bőrére, erszényére, idegeire megy a játék?! A magasabb rendűséget nem hirdetni, hanem tettekkel valóra váltani szükséges. Az emberi méltóság jogának része az önrendelkezés, azt pedig csak a legritkább esetben írhatja felül kényszerű, szankcionált állami előírás.

Mit mond erről az Alkotmánybíróság? „Az igazság, az igazságosság és a joguralmi rend érvényesítése sajátos (egymással tartalmában nem feltétlenül egybeeső) viszonyban áll. Az anyagi igazságosság jogállami követelménye a jogbiztonságot szolgáló intézményeken és garanciákon belül maradván valósulhat meg. Az anyagi igazság érvényesülésére éppúgy nem biztosíthat alanyi jogot az Alkotmány, mint ahogy arra sem, hogy egyetlen bírósági ítélet se legyen törvénytértő.”

Kollégák: elméletileg és gyakorlati szakemberként Ti mit gondoltok erről a dilemmáról, és milyen tapasztalatotok van vele kapcsolatban? Az ügyek gyors és megnyugtató, kompromisszumos lezárása, megoldása mint szándék jó jogi opció, avagy legyen csak mélyszántás mindenek előtt és felett?! Ráadásul: ha a bírónak muszáj kutakodnia, felelnie is kell annak kudarcáért?! Hivatalbéli eljárás esetén erős jogi követelmény lehet ez (lásd: NAV-ügyek): kérelemre indult és kontradiktórius ügyekben az ügy ura a fél, így a bíró=boxbíró?! Nemde?

Áttérünk az alapjogok - térben és időben elhelyezett – bemutatására. Fogalmaink: jog, emberi jog, alapvető jog, állampolgári jog. Kedves Somody tanárnő, kérem, légy szíves ezeket bemutatni, egybevetni, különbözőségüket szemléltetni. Mit kell tudni ezek kialakulásáról, mi a helyes viszony, kapcsolat e jogok és az államhatalom összefüggésében? E jogok hogyan osztályozhatók? Mit látunk az egyéni és a kollektív jogok terén? Mi történik, ha ilyen jogok egymással ütköznek? Hogyan formálódott e jogok alkotmányos tételezése és védelme? Időszerűsége miatt fontos szólni pár érdemi mondatot a választójogról: mire való ez, hogyan szavatolható, de jure de facto kihívásai jeleznek-e problémákat? Somody tanárnő is jegyzi a közelmúltban megjelent, s az Alapjogi bírászkodásról szóló könyvet. Tessék róla szemléltető bemutatást adni: kinek, szől, milyen helyzetet vázol, merre lehetne, kéne a jogvédelmet fejleszteni?

Uniós kitekintés következék: mit nyújt a polgároknak az Unió Alapjogi Chartája, hogy áll ezek terén Magyarország, és mik benne a friss, modern elemek? Alapjogi, emberi jogi tekintetben kiemelkedő az ún. Római Szerződés, és annak jogvédő rendszere, a strasbourggi EJEB. Magyarország hogyan szerepel Strasbourgban, az ottani ítéletek terén vajon jobban teljesít-e, mivel szoktunk ott veszíteni, van-e tanulság?

Ismét rövid zenei szünetet tartunk. Amit hallunk: abszolút örökbecsű dal, a Beatles Let it Be című klasszikusa.

Folytatódik a törvény igazsága Somody Bernadette-tel és Bencze Mátyással, neves jogtanárokkal. A strasbourggi ítélezés már átvezet minket a bírászkodás egyéb témáira, Bencze tanár úr kutatási területére. 2011-ben Bencze kolléga a Gondolat és a Debreceni Egyetem gondozásában megjelentetett egy kötetet: Elvek és gyakorlatok Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélezésben címmel. 3 kiemelkedő fejezet fémjelzi e munkát: 1) az európai jog alkalmazásáról a hazai bírósági gyakorlatban, 2) a honi alapjogi bírászkodásról és 3) a bírói gyakorlat „szakmai” problémáiról szóló blokk ilyen, különösen. Kérünk felvillantani mindegyikről pár kulcsmondatot. Közös kérdés: vendégeink 2014-ben hasonlóan látják az alapjogi bírászkodás helyzetét, kilátásait?

Ismét egy kis zene jön, a jogvita téma élét tompítandó John Lennontól a Give Peace A Chance: Adj esélyt a békének. Folytatjuk a beszélgetést Somody Bernadette-tel és Bencze Mátyással, jogtanárokkal. Bencze kolléga munkásságának a célja: az eddig alig-alig vitatott bírói gyakorlat felett tárgyyszerű tudományos és közéleti vita kibontakoztatása. Helyes. Kérdés: eddig és még ma is, mi ennek a fő akadályja? A már említett Római Szerződés 10. cikke a véleménynyilvánítás szabadságának megengedett, törvényi korlátjaként ismeri el: „a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának a fenntartása” célját is. Mi fér ebbe bele, és mi áll távol tőle? Kinél, mi a helyes hozzáállás e vonatkozásban, azért, hogy a demokratikus nyilvánosság és a bírói függetlenség egyaránt érvényre jusson? Hallhatunk itt jó és rossz példákat is? Nyitva a kört és a kérdést, a bírósági tárgyalások nyilvánossága, továbbá a

döntések megjelenítése és kommentálása merre tart világszerte: a miénktől idegen, ill. a miénkhez hasonló jogi kultúrákban, és melyek volnának itthon az előre lépés tennivalói?

Közös záró-kérdés: az alapjogok, a bírói függetlenség és a hatalom-megosztást intézményesítő jogállamiság közös osztályzata, érdemjegye mi volna az 1-től 5-ig terjedő skálán 2014-ben?/Szerintem a 90-es évek 3/4-éből mára lementünk gyenge 2-re!?!/

Talán az egyik legnépszerűbb komolyzenei klasszikus zenei részlet jelent finálét, Vivaldi Négy évszakának Tavasz tétele. Várakozás arra, hogy nem csak meteorológiailag, hanem a közállapotokat tekintve is kitavaszdjék, megújuljon egyén, közösség, társadalom.

Köszönöm, hogy vendégünk voltatok Somody Bernadette és Bencze Mátyás kollégák. Remélem, kívánom, hogy szakmai megjelenésetek értő figyelemre és követésre találjon a törvény és az igazság világában. Legközelebb a törvény igazsága 19-én, jövő szerda délután 3 órától, élőben lesz. Akkor egy nagy visszhangot a demokrata körökben, és jóformán csak ott kiváltott tanulmány-kötetről beszélgetünk: annak egyik szerzőjével és szerkesztőjével. Magyar Bálint szociológus, exminiszter ad áttekintést a Magyar Polip, a posztkommunista maffiaállam című könyv kulcs-megállapításairól, érveiről, a szakmai-tudományos verifikáció tényeiről és következtetéseiről, valamint azok utóéletéről és hatásáról jelenre, jövőre. Köszönöm a teljes, pacsirtás stábnak is a szíves közreműködést: Fodor Jánosnak, Pogány Györgynek, Szever Pálnak, Pataki Áginak, Varga Vandának és Mohácsi Miklósnak.

Zárózene, mivelhogy legutóbb már nem jutott rá idő, most prezentáljuk a nehéz jogélet ellenpólusaként **Simon és Garfunkel egyik klasszikusát: A csend hangjai** című dalt. Fogjuk rá, hogy ez lehet a kampánycsend hangja is?! Viszont hallásra: K.Gy. műsorát, a törvény igazságát hallották.